

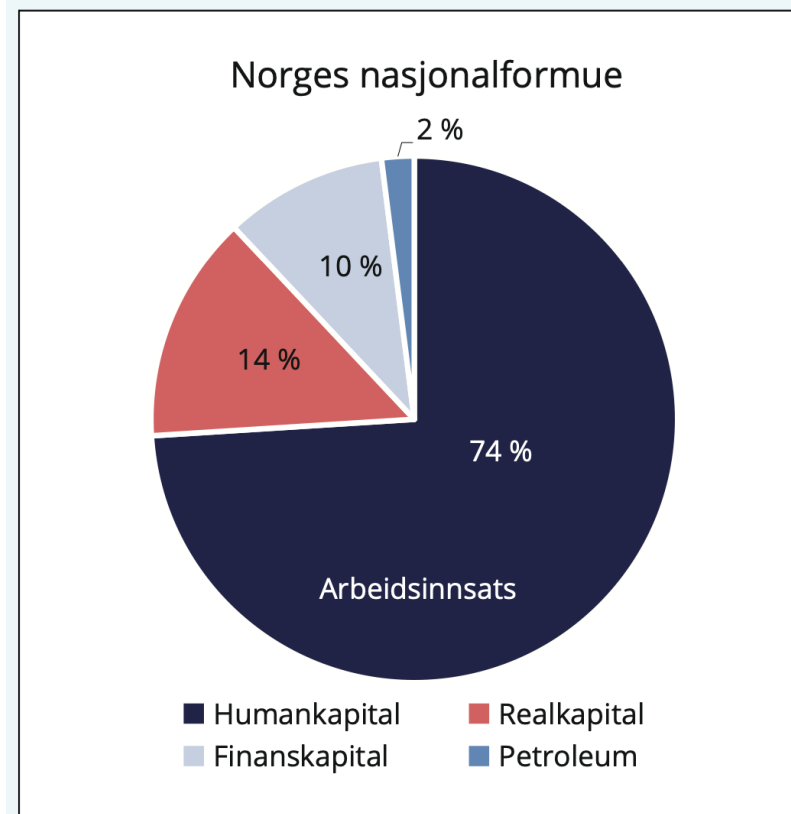
Hovedutfordringer for finansiering av velferdsstaten

Ragnar Torvik
NTNU

Norwegian University of Science and
Technology

Finansiering

- Hvor rike er vi?
- Hvor mye penger går ut?
- Hva går penger ut til?
- Hvordan kommer pengene inn?
- Hvor mye penger kommer inn?

Figur 3.12 Netto nasjonalformue 2021. Prosent

Kilde: Finansdepartementet.

Oljefondet

- Hvor rike er vi?
- Oljefondet – 15000 milliarder – 2,7 millioner på hver – 11 millioner for en tobarnsfamilie
- Ikke knapphet på forslag om å øremerke deler av fondet til diverse veldig viktige prosjekter
- Perspektivmeldingen: Er det behov for fondet?
- Fra oljerisiko til finansiell risiko

Handlingsregelen

- Tenk deg at du har 100 kroner som du setter i banken til 2 prosent rente – du får 2 kroner i året
- Tenk deg at du kan kjøpe et verdipapir som gir deg 2 kroner i året – prisen på det er 100 kroner
- Hvis renten halveres til 1 prosent vil verdipapiret ditt dobles til 200 kroner
- Er du blitt rik? Ja og nei

Handlingsregelen

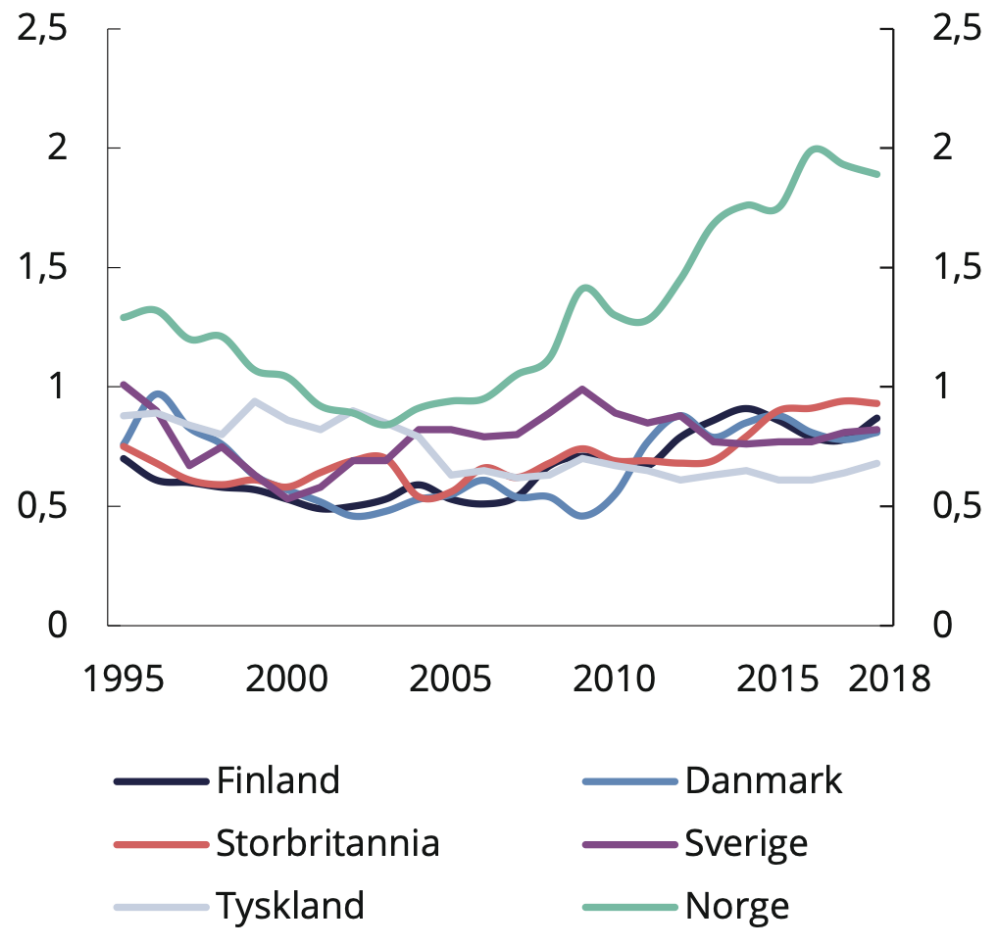
- Formuen din har doblet seg
- Men hva om du skal leve av renteinntektene?
- Før fikk du 2 prosent av 100 kroner: 2 kroner
- Nå får du 1 prosent av 200 kroner: 2 kroner
- Hvorfor har oljefondet blitt så tjukt?
- En medvirkende årsak: Rentene har falt i 40 år
- Vi bør tenke gjennom handlingsregelen (Finanspolitikkutvalget 2022)

Oljefondet og produktivitet

- Det er stort press for å bruke penger med begrunnelse om at vi må ha noe å leve av i fremtiden
- Og det er jo på en måte riktig – bruker vi mer penger i dag har vi større behov for andre inntekter i morgen
- Kausalitet
- Jo mer penger vi bruker i dag jo mer får vi å leve av i fremtiden ... (?)

Oljefondet og produktivitet

B. Investeringer i transportinfrastruktur i prosent av BNP. 1995–2018

Oljefondet og produktivitet

- «I have seen the future, and it works» (Lincoln Steffens)

Hovedutfordringen for finansieringen av velferdsstaten er

(i) å ha balanse i offentlige budsjetter over tid

(i) å ikke bruke offentlige midler på en måte som hemmer produktiviteten i norsk økonomi

(ii) å hente inn midlene til det offentlige slik at det skader samfunnsøkonomisk effektivitet minst mulig

Veldig enkelt og veldig vanskelig

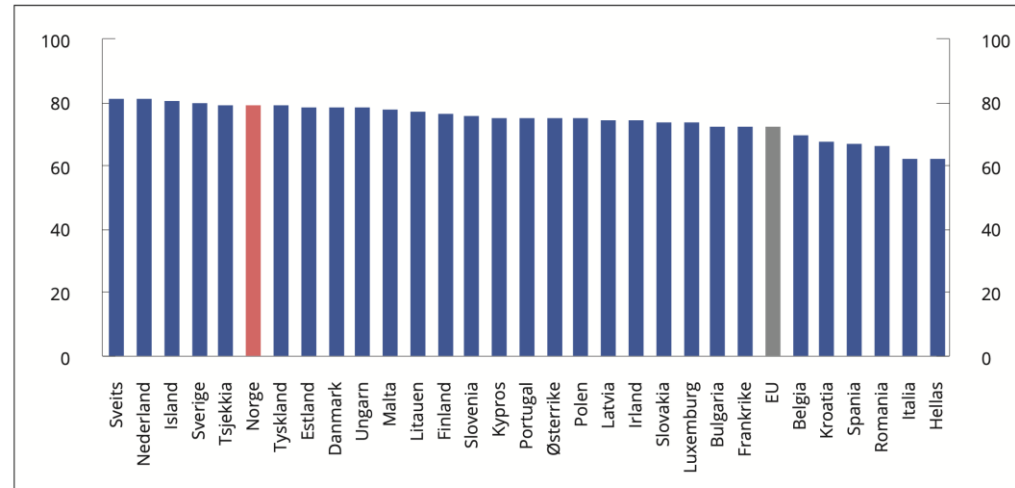
- Perspektivmeldingen 2021 (s. 202)

«Det er særlig gunstig for offentlige finanser hvis vi lykkes med å redusere antall uføretrygdene, redusere sykefraværet, få flere over fra deltid til heltid, få flere eldre til å stå lenger i arbeid og få flere innvandrere i arbeid.»

«Økt deltakelse og inkludering er dessuten viktig for den enkelte og for å redusere ufrivillig utenforskap og motivere inntektsulikhet.»

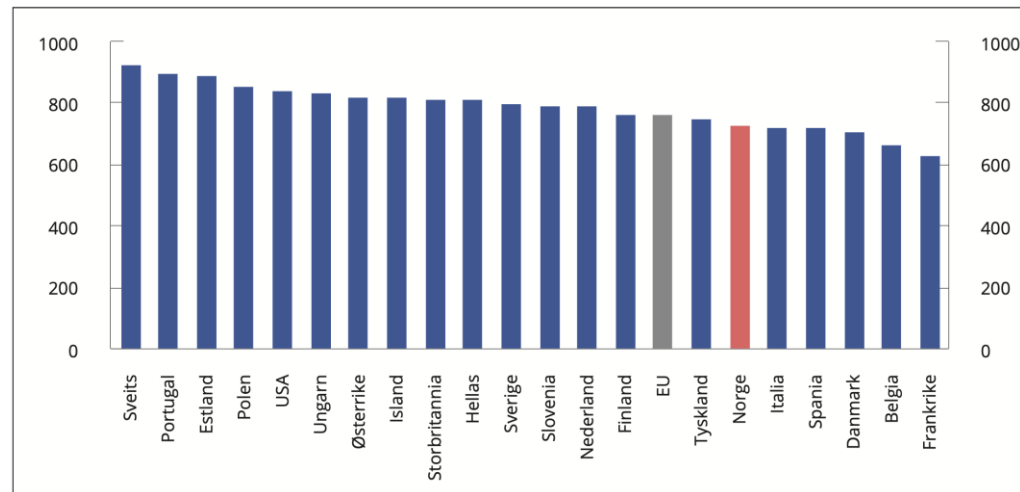
- Så dette kan synes enkelt da det både bedrer offentlige budsjetter, bidrar til verdiskaping, og reduserer utenforskap
- Men det er kanskje strukturreformer og skattlegging som er det vanskeligste

Over gjennomsnittet i sysselsetting – under i antall timeverk

Figur 4.16 Sysselsetting i aldersgruppen 20–64 år. 2021. Prosent av befolkningen

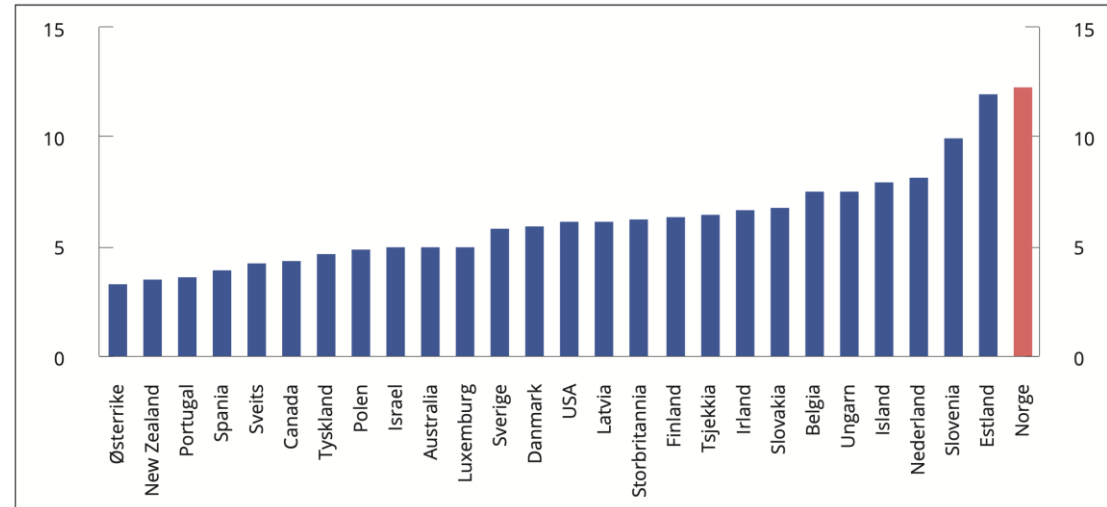
Kilde: Eurostat.

Figur 4.21 Utførte timeverk årlig per innbygger. 2019 eller siste tilgjengelige år

Kilder: NOU 2021: 2 *Kompetanse, aktivitet og inntektssikring. Tiltak for økt sysselsetting*, Eurostat.

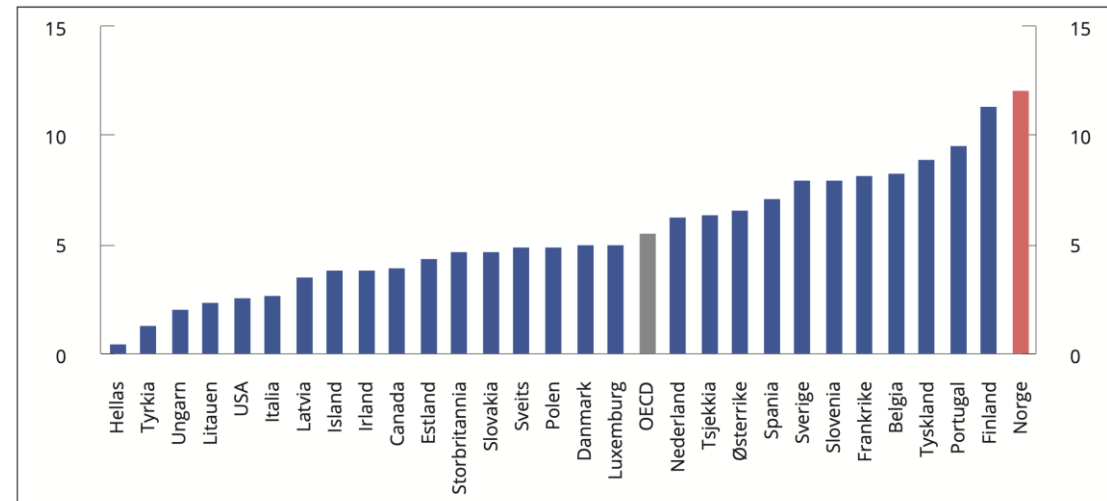
Høyest i mottakere av helserelaterte ytelser og sykefravær

Figur 4.19 Mottakere av helserelaterte ytelser.¹ Prosent av befolkningen 20–64 år. 2017 eller seneste år

¹ Helserelaterte trygdeordninger inkluderer uføretrygd og arbeidsavklaringspenger for Norge.

Kilder: Perspektivmeldingen 2021, OECD.

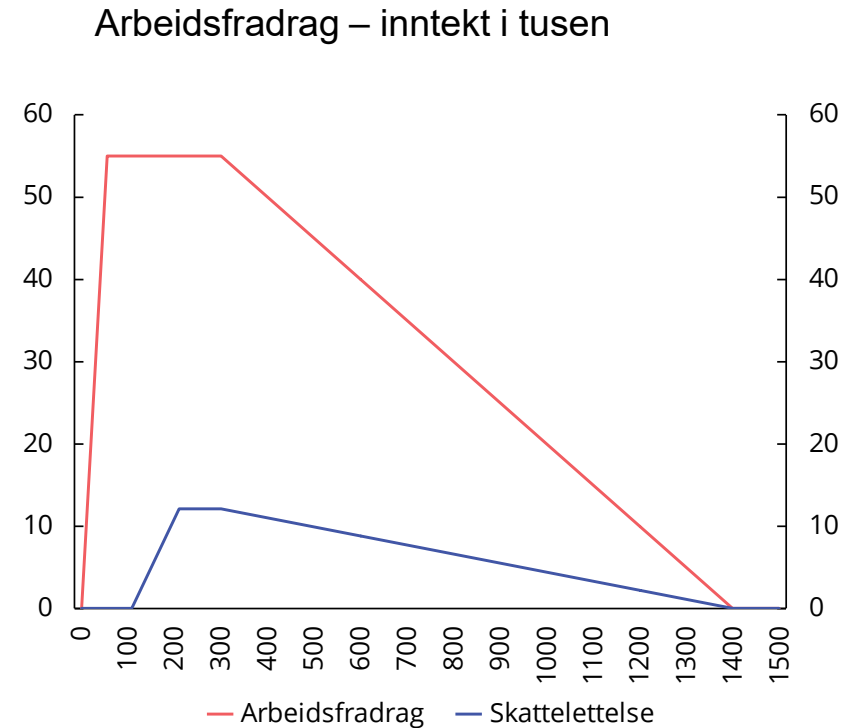
Figur 4.20 Antall sykefraværsg dager per fulltidsansatt (årsgjennomsnitt).¹ 2018

Fremover: Viktigere å endre skatt på arbeidsinntekt

- Utenforskap
- Arbeidsinnvandring
- Oppbygging i Ukraina
- Aldring
- Skatt mellom trygd og arbeidsinntekt – lave arbeidsinntekter taperne?
- Skatt mellom pensjon og arbeidsinntekt – de med høye pensjonsinntekter vinnerne?

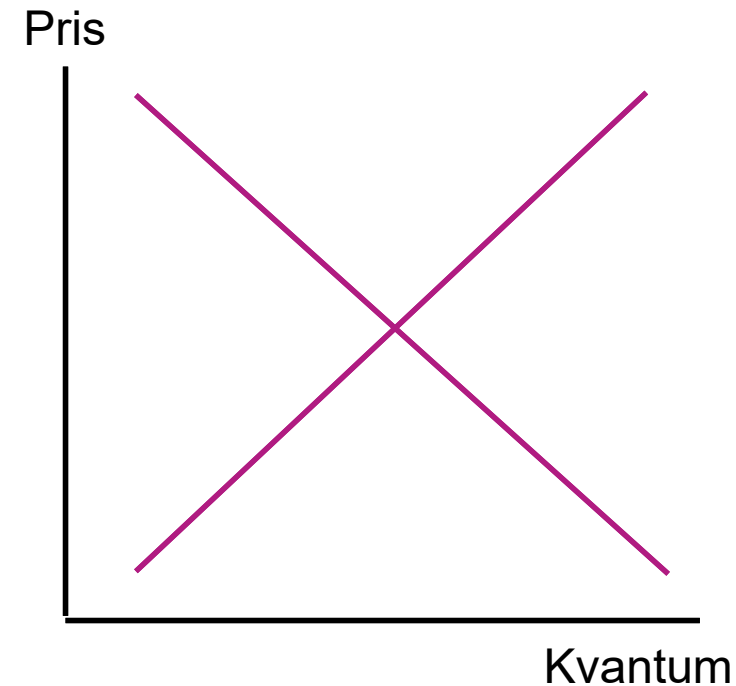
Skatt på arbeidsinntekt, trygd og pensjon

- Arbeidsfradrag
- Skatt på pensjon
- Fradrag i pensjon
- Arbeidsfradrag og pensjon

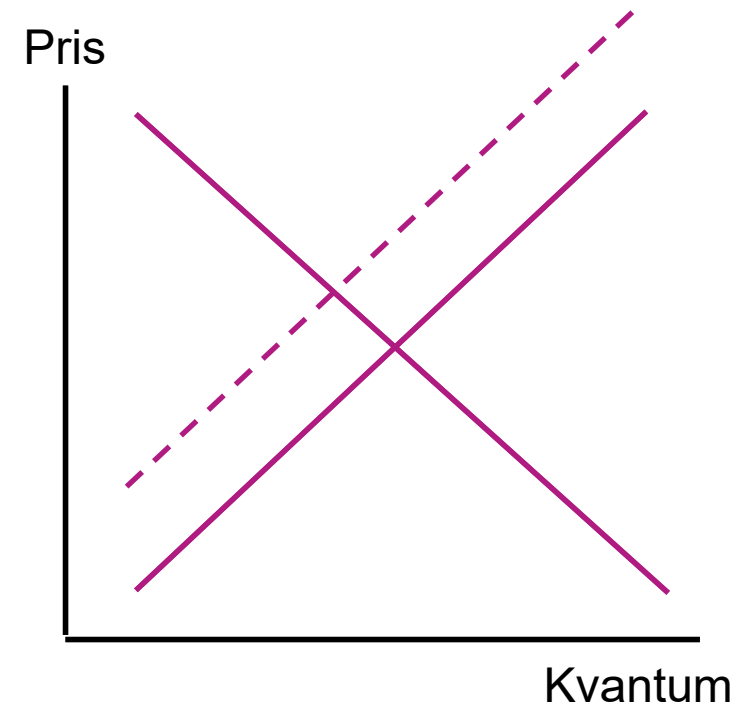
Skatt på arbeidsinntekt, trygd og pensjon

- Arbeidsfradrag
- Skatt på pensjon
- Fradrag i pensjon
- Arbeidsfradrag og pensjon
- Økt arbeidsgiveravgift - ehhh

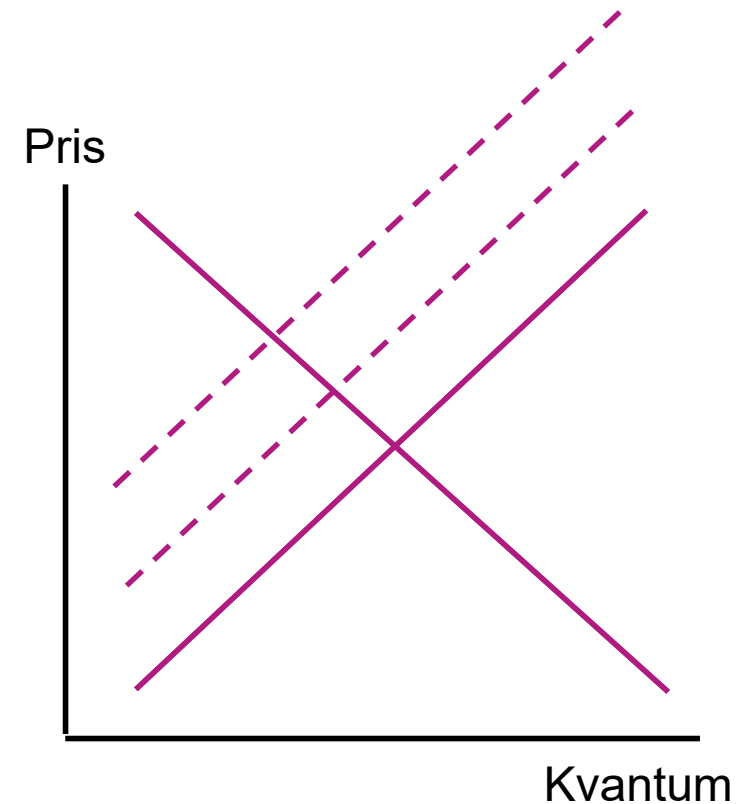
Skatt på arbeidsinntekt, trygd og pensjon

- Arbeidsfradrag
- Skatt på pensjon
- Fradrag i pensjon
- Arbeidsfradrag og pensjon
- Økt arbeidsgiveravgift - ehhh

Skatt på arbeidsinntekt, trygd og pensjon

- Arbeidsfradrag
- Skatt på pensjon
- Fradrag i pensjon
- Arbeidsfradrag og pensjon
- Økt arbeidsgiveravgift - ehhh

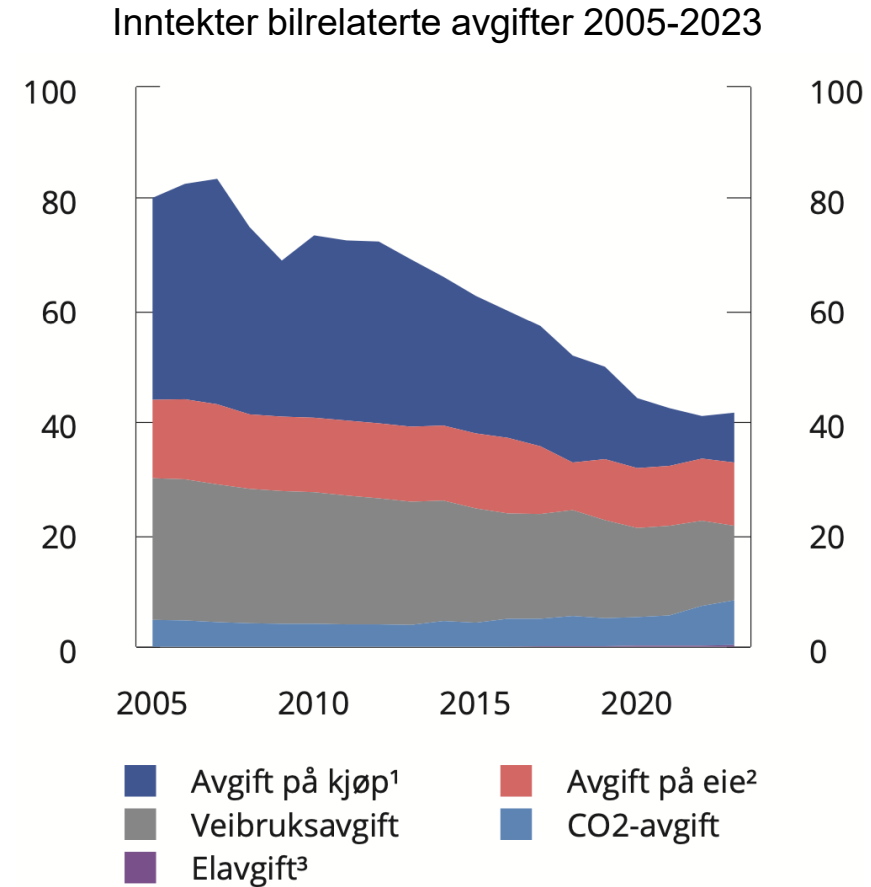

Klimakinderegget

- Klimautfordringen er vår tids nye store utfordring
- Adam Smith: “People of the same trade seldom meet together, even for merriment and diversion, but the conversation ends in a conspiracy against the public, or in some contrivance to raise prices.”
- Tolkning: «Forretningsfolk møtes sjelden uten at diskusjonen ender i hvordan de skal øke prisene»
- Ingeniører er fantastiske
- «Ingeniører møtes sjelden uten at diskusjonen ender i hva som bør subsidieres – og fortrinnsvis subsidier til det de selv driver med»

Klimakinderegget

- Vi bør bruke mer avgifter – og ikke mindre avgifter – i klima- og miljøpolitikken
- Penger inn snarere enn penger ut
- Teknologinøytralt
- Kan redusere andre skatter

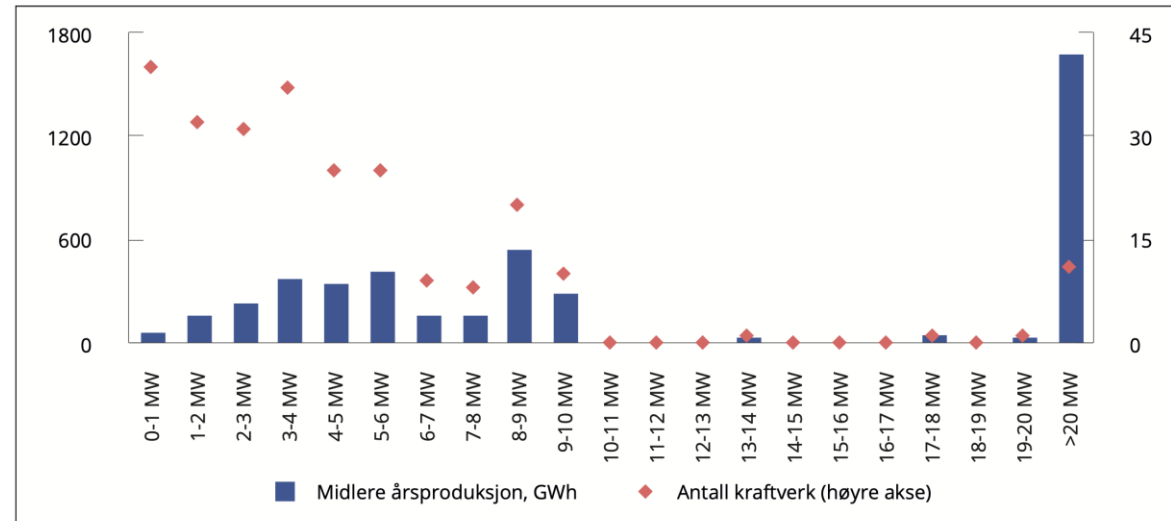

Grunnrenteskatter

- Gir rom å senke mer skadelige skatter
- Anta at du investerer 100 i dag og selger det du produserer for 200 om et år
- 100 har blitt til 200: Avkastning 100%
- Så innfører vi 50% grunnrenteskatt i form av kontantstrømskatt
- Du investerer $100 - 50 = 50$ i dag
- Neste år får du $200 - 100 = 100$
- 50 har blitt til 100: Avkastning 100%

Grunnrenteskatter – fra teori til praksis

- Bunnfradrag
- Endringer i skattesatser
- Tidspunkt for innføring
- Forventninger
- Reguleringer
- Hvor nå?

Figur 13.10 Kraftverk satt i drift 2015–2021. Midlere årsproduksjon (GWh) og antall kraftverk, fordelt etter merkeytelse

Kilder: Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) og utvalget.

Politisk økonomi

- Fra «hvordan bør skattene være?» til «hvordan blir skattene?»
- Fordeling og politisk makt
- Interesseorganisasjoner og generell likevekt
- Økonomenes rolle
- Eksempel: Boligbeskatningen – hvordan 1 ble 4, hvordan pluss er pluss men minus er null, og hvordan samfunnsøkonomisk ineffektivitet avler samfunnsøkonomisk ineffektivitet

Perspektiver - ny teknologi og kunstig intelligens

- Blir mennesket utkonkurrert?
- Hvem sa: «We are being afflicted with a new disease of which some readers may not yet have heard the name, but of which they will hear a great deal in the years to come – namely, technological unemployment» ?
- Keynes (1930)

Perspektiver - ny teknologi og kunstig intelligens

- Anta at vi er i 1950
- Hvilken del av privat næringsliv sysselsatte flest i 1950?
- Jordbruket. 20%
- Hvor mange sysselsetter jordbruket i dag?
- 2%
- 9 av 10 jobber i jordbruket «gikk tapt»

Perspektiver - ny teknologi og kunstig intelligens

- 1946: 238 0000 hester i Norge
- 1975: 20 000 hester i Norge
- Så hestene ble utkonkurrert?
- Fra hestekar til sjåfør
- Hva skjedde med produktivitet og lønn?
- Vil mennesket i møte med den nye teknologien være som hesten eller som hestekaren?
- Hva betyr dette?

TAKK FOR OPPMERKSOMHETEN